

Vastused 9. klassile.**1. Millised piirkonnad Eestis saavad päikesekiirgust rohkem, millised vähem? Põhjenda.**

Rohkem saavad kiirgust Lääne-Eesti saared ja rannikualad, sest madala ja tasase reljeefi tõttu ei kujune seal sageli pilvi ja ilmad on seetõttu selgemad. **1 punkt**

Vähem saavad päikesekiirgust kõrgustikud, sest seal õhumassid kerkivad ja sagedamini tekib pilvi.

1 punkt

2. Eesti kõrgustikud võib rühmitada kahte rühma:

I rühm: Pandivere ja Sakala kõrgustikud

II rühm: Haanja ja Otepää kõrgustikud.

Nimeta kolm erinevust nende kõrgustike rühmade vahel.

1) I rühma moodustavad kulutuskõrgustikud, II rühma moodustavad kuhjelised kõrgustikud.

2) Kulutuskõrgustikud on üldjoontes tasase pinnamoega (lainjad tasandikud), kuhjelised kõrgustikud on väga vahelduva pinnamoega (künkad, nõod)

3) Kulutuskõrgustike välisilmet on tugevasti mõjutanud aluspõhi (lubja- või liivakivist tuumik). Kuhjeliste kõrgustike välisilme ei sõltu aluspõhja reljeefist, selle on kujundanud eelkõige mandrijää ja selle sulavete tegevus.

3 punkti

3. Miks Pandivere kõrgustiku keskosas ca 1375 km² suurusel alal puuduvad jõed ja järved?

Tegemist on lubjakivi avamusalaga, kus esineb ulatuslikult karsti, mistõttu pinnavesi valgub kiiresti põhjavette. Selles piirkonnas on ka väga õhuke pinnakate, mis samuti soodustab vee kiiret valgumist.

2 punkti

4. Milise teguri mõjul vahetuvad Austraalias loodusvööndid läänest-itta, Aafrikas põhjast lõunasse?

Austraalias muutub W-E sademete hulk

2punkti

Aafrikas Aafrikas on loodusvööndite vahetumine N-S sõltuvuses päikesekiirguse hulga, temperatuuri muutumisest.

5. USA Washingtoni osariigis laiuvad lopsakad niisked okasmetsad. Puudest domineerivad nuld, ebatsuugad, tsuugad, seederännid. Leidub sekvoiasalusid. Puudealuses hämaras niiskuses kasvab sõnajalg ja samblaid, puudel ripuvad samblikud. Tihti nimetatakse neid metsi parasvöötme vihmametsadeks.

4punkti

Kirjelda täpsemalt nende metsade geograafilist asukohta:

Põhja-Ameerika läänerannikul või USA ja Kanada looderannikul; 38°-62° N. – 1punkt

Milliste tegurite mõjul on tekkinud selline kliima? -3punkti

1) rannikust möödub soe Alaska hoovus, mis põhjustab sademeterohkust

2) Puhuvad läänetuuled, mis toovad niiskeid õhumasse

3) rannikuahelik on takistuseks õhumasside liikumisele, sajab läänenõlval, sunnib õhumasse tõusma

6. Skeemil on kujutatud loodusvööndeid vastavalt temperatuuri ja sademete jaotusele. Kirjuta iga loodusvööndi juurde, mis tähaga seda skeemil on kujutatud.

A. kõrb; B. rohtla; C. tundra; D. okasmets; E. lehtmets; F. vihmamets

3 punkti

7. Vihmametsade hävimisega ulatuslikult territooriumilt, kaovad ka eeldused nende metsade taastumiseks sellel territooriumil. Esita üks põhjendatud argument selle väite toetuseks.**2 punkti**

Vihmametsa ökosüsteemis on toitained pidevalt seotud aineriingetega, mistõttu pinnas on neist vaesunud. Seetõttu ei saa toitainetevaesele pinnasele rikkalik kooslus taastuda. Paljud liigid on seotud aineriingetega, mis toimivad puuvõrudes.

8. Selgita nelja teguri mõju rahvastiku paiknemisele ja tihedusele Peruus.

- 1) Tihedam asustus on kujunenud kaevanduspiirkondadesse, maagileiukohtadesse.
 - 2) Vihmametsad on asustamata või väga hõreda asustusega, sest kuum ja niiske kliima on inimesele ebatervislik.
 - 3) Kõrgematel mäestikualadel on asustus väga hõre madalate temperatuuride, madala hapnikusisaldusega õhu ja põlluharimiseks sobimatu pinnase tõttu.
 - 4) Tihedam asustus on kujunenud pealinna ümbrusse, sest pealinn pakub rohkem võimalusi elatist hankida.
 - 5) Tihedam asustus on kujunenud ka rannikukõrbe oasidesse, kus on võimalik põldu harida.
- Iga selgitus annab 1 punkti kui on välja toodud põhjus ja tagajärg seos. **a`1 punkt, kokku 4 punkti**

9. Mille järgi tunned mullaprofiilis ära väljauhtehorisondi?

heledama valkja värvuse järgi. **-1 punkt.**

Kuidas tekib mulda väljauhtehorisont? Niiskes keskkonnas läbi mulla nõrguv vesi kannab toiteelemendid sügavamale, väljauhtehorisont vaesestub toiteelementidest. **-2 punkti.**

Mille järgi tunned mullaprofiilis ära gleihorisondi?

Sinakashalli värvi järgi. **-1 punkt**

Kuidas tekib mulda gleihorisont? Kui muld on suurema osa aastast märg, siis vesi surub õhu mullapooridest välja. Õhuvaeses keskkonnas raud ei oksüdeeru täielikult, tekivad gleimineraalid. **-2 punkti.**

10. Millisel laiusel on päike aasta jooksul kaks korda seniidis? Õige vastus tähista X-ga.

13,5° N **1 punkt**

11. Nimeta kolm põhjust, mis muudavad põlevkivi kaevandamise Eestis keerukaks ja kalliks.**max 3 punkti**

- 1) Põlevkivikihid on vaheldumisi lubjakivikihtidega.
 - 2) Kuna kivimitekihid on kaldu, siis tuleb kaevandada järjest sügavamalt.
 - 3) Vee välja pumpamine muudab samuti kaevandamise kulukaks.
 - 4) Kaevandamiseks sobiva põlevkivi kiht on õhuke.
- Ühe põhjuse nimetamine annab 1 punkti.

12. Mõlemad diagrammid iseloomustavad Eesti rahvastikku. Märki diagrammidele puuduvad nimetused.

67,9% eestlased, 32,1% muud rahvused

79,3% linnarahvastik, 20,7% maarahvastik

Iga õigesti märgitud nimetus annab 1 punkti. Kokku 4 punkti.

13. Too 3 näidet selle kohta, kuidas migratsioon on 20. sajandil Eesti rahvuslikku koosseisu mõjutanud

iga õige 1p max 3 p.

- 1) baltisakslaste väljaränne
- 2) rannarootslaste lahkumine
- 3) venelaste, ukrainlaste jt rahvuste sisseränne
- 4) pärast taasiseseisvumist muulaste lahkumine jt.

14. Eesti pindala võib väljendada kolme arvuga. Selgita, kuidas need arvud on saadud.

43097 km² maismaa pindala. **2 punkti**

45227 km² maismaa ja sisevete pindala. **2 punkti**

Ca 69000 km² maismaa, sisevete ja territoriaalmere pindala. **2 punkti**

15. Leia ühine seos:

- Dnepr, Dnestr, Don, Kuban, Doonau

Nimetatud jõed voolavad kõik Musta merre.

- Horvaatia, Bosnia-Hertsegoviina, Sloveenia, Jugoslaavia, Makedoonia

Nimetatud riigid kuulusid enne iseseisvumist Jugoslaavia FV koosseisu.

- Shetland, Man, Guernsey, Jersey

Suurbritannia koosseisu kuuluvad saared.

iga õige 1p max 3 p.

16. Koosta tekst, milles kasutad kõiki loetletud mõisteid ja näita nendevahelisi seoseid: fossiilsed kütused, väävli- ja lämmastikoksiidid, happesademed, metsad.

4 punkti

Õpilane saab maksimumpunktid siis, kui ta on koostanud kõiki nimetatud mõisteid sisaldava ja tõese teksti. Tekstis on näidatud nähtuste vahelised seosed.

Kui õpilane on mõisted lihtsalt selgitanud, saab ta maksimaalselt 2 punkti.

17. Mis soodustab Läänemere talvist jäätumist?

- 1) vee madal soolsus
- 2) madalveelisuus
- 3) põhjapoolne asend
- 4) tõusu ja mõõna väga väike mõju
- 5) suurte merehoovuste puudumine

4 punkti

18. Mõningatel aastatel võib Eestis teatud ajal rabapind kerkida 10-20 cm.

Mis põhjustab rabapinna kerkimise?

Suured sajud, veerohkel ajal täituvad laukad ja älved ning turbalasundi ülakiht

2 punkti

Kokku 55 punkti

65% - 35 punkti